

Konference:

TRANSPARENTNOST A VEŘEJNÁ PROSPĚŠNOST - INSPIRUJTE SE ŠVÝCARSKOU PRECIZNOSTÍ
Ostrava - Brno - Praha, 12. - 14. 11. 2012

Aleš Mrázek

Veřejná prospěšnost v Evropě

Pořadatel:

AVPO ASOCIACE VEŘEJNÉ PROSPĚŠNÝCH ORGANIZACÍ

Podpořeno z Programu švýcarsko-české spolupráce
Supported by a grant from Switzerland through the Swiss Contribution to the enlarged European Union

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Konference finančně podporuje the Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe
Supported by a grant from the Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe

TRUST FOR CIVIL SOCIETY
IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

Veřejná prospěšnost jako součást evropských tradic

- nadání pro veřejně prospěšné účely existovala už ve starověku
- rozvoj a ustálení forem v prvních stoletích křesťanství

Poprvé byly veřejně prospěšné účely kodifikovány v roce 1601 v anglickém zákoně *Statute of Charitable Uses*. Cílem zákona bylo kodifikovat veřejnou prospěšnost a zamezit zneužívání tohoto pojmu.

Transparentnost a veřejná prospěšnost - Inspirujte se švýcarskou precizností
Ostrava - Brno - Praha 12. - 14. 11. 2012

Chápání veřejně prospěšných úcelů

- pomoc chudým a nemocným, údržba cest, stavba mostů, péče o poutníky, církevní fundace ...

Později také

- podpora vzdělávání, vědy, umění ...

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirovat se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

Současné pojetí veřejné prospěšnosti

Státy i soukromí dárci mají zájem podporovat pouze organizace, které jsou prokazatelně veřejně prospěšné.
Státní podpora má většinou formu přímých dotací nebo daňových úlev.

Veřejná prospěšnost však neslouží pouze k vymezení vztahu neziskových organizací a státu, neméně důležitá je pro budování obecné důvěry v neziskový sektor. Ve většině zemí přispělo zavedení statusu veřejné prospěšnosti ke zvýšení transparentnosti neziskových organizací.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirovat se švýcarskou precizostí

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

Legislativní vymezení veřejné prospěšnosti

- samostatným zákonem (hlavně postkomunistické země Maďarsko, Polsko, Litva)
- v jiných zákonech, zejména daňových (Švýcarsko, Německo, Rakousko, Nizozemí)
- přiznání výhod organizacím na základě právní formy (ČR, Bulharsko)

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirovat se švýcarskou precizostí

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

Způsoby definování veřejně prospěšných činností

- závisí na tradicích i momentální situaci v každé zemi
- většinou jsou vymezeny formou otevřených výčtu, uzavřené výčty byly používány v Německu a Maďarsku, i zde však v současnosti existují pouze výčty demonstrativní.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspiruje se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

7

Příklady používaných výčtů

Francie

Pomoc potřebným, vědecký a medicínský výzkum, amatérský sport, kulturní a umělecké dědictví, ochrana přírody, ochrana francouzské kultury...

Nizozemí

Náboženské a jiné založené na učení či filosofii, charitativní, kulturní, vědecké, jiné...

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspiruje se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

8

Pokus o sestavení evropského výčtu veřejně prospěšných aktivit

(The European Foundation)

amatérský sport, umění a kultura, děti a mládež, občanská a lidská práva, ochrana spotřebitele, demokracie, pomoc při živelných pohromách, ekologie, vzdělávání, boj proti diskriminaci, mezinárodní porozumění, péče o postižené, péče o zdraví, ochrana památek, potlačování chudoby, ochrana zvířat, imigranti, náboženství, věda a výzkum...

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspiruje se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

9

Jaké autority rozhodují o udělení statusu veřejné prospěšnosti?

- finanční úřady (Německo, Švýcarsko, Rakousko, Dánsko, Finsko, Nizozemí, Švédsko, Portugalsko...)
- soudy (Polsko, Maďarsko, Francie)
- jiný orgán - VB Charity Commission for England and Wales (podobné orgány jsou i ve Skotsku a Severním Irsku), Rusko – ministerstvo spravedlnosti, Řecko - prefekt

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirovat se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

10

Veřejná prospěšnost ve vybraných středoevropských zemích

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirovat se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

11

Polsko – ideje předstihující praxi

Neziskový sektor v Polsku tvoří především sdružení a nadace.

Za neziskové organizace však mohou být v zásadě považovány i jiné právní formy (církve a náboženské organizace, sdružení místních samospráv, sociální družstva, akciové společnosti, sportovní kluby)

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirovat se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

12

Právní úprava

Veřejnou prospěšnost upravuje zákon o veřejně prospěšných činnostech a dobrovolnictví z roku 2003.

Obsah zákona

- vymezení právních forem
- vymezení veřejně prospěšných činností
- způsob udělování statusu
- nakládání s financemi, které veřejně prospěšné organizace získávají
- dobrovolnictví
- pověřování organizací veřejnými úkoly (tím se též stávají veřejně prospěšné)

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspiruje se římskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

13

Definice veřejné prospěšnosti

Aktivity, které jsou sociálně užitečné prováděny nestátními organizacemi. Nejde o obchodní činnosti a další činnosti upravené zákonem o obchodních společnostech.

Veřejně prospěšné činnosti lze provádět i bez získání statusu.

Podmínky získání statusu

- Organizace musí provádět veřejně prospěšné činnosti nepřetržitě nejméně dva roky.
- Činnost a služby vykonává nediskriminačním způsobem bez protěžování spřízněných osob.
- Zvýšené nároky na transparentnost – výroční zprávy (včetně hospodaření s prostředky z daňových asignací)

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspiruje se římskou precizostí

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

14

Registrace a zápis veřejné prospěšnosti

- o udělení statusu rozhodují pověřené soudy
- status je zapisován do veřejného rejstříku, který vede národní soud (<https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu>)

Proces udělování statusu se ukazuje jako problematický, vyřízení žádosti může trvat i řadu měsíců. Na vše však není jen jednání úřadů ale i špatná spolupráce ze strany neziskových organizací.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspiruje se římskou precizostí

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

15

Benefity se statusem spojené

- fyzické osoby mohou v Polsku assignovat 1% z daně z příjmů na veřejně prospěšné účely, o tuto podporu se mohou ucházet jen organizace, které mají status veřejné prospěšnosti
- daňová osvobození, úlevy při používání veřejného majetku, právo na bezplatnou propagaci ve veřejných médiích...

Transparentnost a veřejná prospěšnost – Inspirová se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

16

Dohled a sankce

- výkon veřejně prospěšných činností sleduje Ministerstvo práce, organizace může být podrobena auditu, v případě zjištění nedostatků existuje lhůta 30 dní na zjednání nápravy (audít namátkově nebo na žádost)
- organizaci, která nesplňuje podmínky může být status odebrán (výmaz z rejstříku a ztráta výhod)

Transparentnost a veřejná prospěšnost – Inspirová se švýcarskou precizostí

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

17

Slovensko – ztracení ve výčtech

Status veřejné prospěšnosti není na Slovensku upraven. Legislativa pracuje pouze s pojmy jako veřejný zájem, který je protiváhou soukromého (osobního) zájmu a dále např. s pojmem všeobecná prospěšnost.

Část neziskového sektoru se kodifikací veřejné prospěšnosti po léta brání.

Také neexistuje žádná právní úprava vymezující právní formy pro neziskové organizace, v zásadě ale jde hlavně o nadace, neinvestiční fondy, občanská sdružení a organizace poskytující všeobecně prospěšné služby.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – Inspirová se švýcarskou precizostí

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

18

Nejednoznačné chápání veřejného zájmu

- týká se všech členů většího společenského celku (obce, státu) - tento výklad spíše směřuje k ospravedlnění zásahu státu do soukromých práv (např. stavby ve veřejném zájmu), jinde se mluví o prospěchu mnohých občanů nebo většiny občanů
- slovo zájem však je vykládáno i jako prospěch, přičemž takto chápána veřejná prospěšnost je protiváhou vzájemné, individuální nebo osobní prospěšnosti

Transparentnost a veřejná prospěšnost – Inspíruje se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

19

Všeobecná prospěšnost

- další právní pojem používaný slovenskou legislatívou – veřejně prospěšná služba, veřejně prospěšné zařízení
- v běžném životě pojmy všeobecně prospěšný a veřejně prospěšný vlastně splývají
- vztahuje se na právnické osoby, která poskytuje nediskriminačním způsobem služby a jejíž zisk nesmí být použit ve prospěch zakladatelů, členů orgánů a zaměstnanců

Transparentnost a veřejná prospěšnost – Inspíruje se švýcarskou precizostí

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

20

Vymezení všeobecně prospěšných služeb dle zákona 213/1997

Demonstratívny výčet je obsaden v zákonе o neziskových organizacích poskytujúcich všeobecně prospěšné služby:

- poskytovanie zdravotnej starostlivosti;
- poskytovanie sociálnej pomoci a humanitárna starostlivosť;
- tvorba, rozvoj, ochrana, obnova a prezentácia duchovných a kultúrnych hodnôt;
- ochrana ľudských práv a základných slobôd;
- vzdelávanie, výchova a rozvoj telesnej kultúry;
- výskum, vývoj, vedecko-technické služby a informačné služby;
- tvorba a ochrana životného prostredia a ochrana zdravia obyvateľstva;
- služby na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti;
- zabezpečovanie byvania, správy, údržby a obnovy bytového fondu.

Dále existují rovněž demonstrativní výčty veřejně prospěšných činností, které jsou součástí právní úpravy pro nadace, neinvestiční fondy a občanská sdružení.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – Inspíruje se švýcarskou precizostí

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

21

Zákon o neziskových organizacích poskytujících všeobecně prospěšné služby (213/1997)

- upravuje vznik, postavení, orgány, hospodaření a zrušení neziskových organizací
- žádná fyzická ani právnická osoba není vyloučena z možnosti vykonávat všeobecně prospěšnou službu
- původně byly oblasti všeobecně prospěšných služeb taxativně vymezené, po novele z roku 2002 se pracuje pouze s demonstrativním výčtem

Transparentnost a veřejná prospěšnost – Inspirejte se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

22

Benefity

- Neziskové organizace stát podporuje formou daňových úlev – částečné osvobození od daně z příjmu, daňové zvýhodnění darů.
- Kromě všeobecných benefitů lze získat benefity na místní úrovni (souvisí s decentralizací státní správy). Obce často osvobožují určité organizace od městských daní.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – Inspirejte se švýcarskou precizostí

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

23

Daňové asignace

Zákon o dani z příjmů umožňuje poplatníkům (PO i FO), aby poukázali určité procento z daně z příjmů vyjmenovaným právnickým osobám (FO až 3% PO až 2%).

Těmito právnickými osobami jsou:

- občanská sdružení
- nadace
- neinvestiční fondy
- neziskové organizace poskytující všeobecně prospěšné služby
- účelová zařízení církvi a náboženských společností
- organizace s mezinárodním prvkem
- Slovenský Červený kříž
- subjekty výzkumu a vývoje
- Protidrogový fond
- Fond rozvoja odborného vzdelávania a prípravy

Transparentnost a veřejná prospěšnost – Inspirejte se švýcarskou precizostí

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

24

Daňové asignace

Přijimatelé musí takto ziskané finance použít na aktivity, které zákon jasné vymezuje:

- ochrana a podpora zdravia; prevencia, liečba, resocializácia drogovo závislých v oblasti zdravotníctva a sociálnych služieb
- podpora a rozvoj telesnej kultúry,
- poskytovanie sociálnej pomoci,
- zachovanie kultúrnych hodnôt,
- podpora vzdelávania,
- ochrana ľudských práv,
- ochrana a tvorba životného prostredia,
- veda a výskum,
- organizovanie a sprostredkovanie dobrovoľníckej činnosti

Německo – výhody a volnost

V Německu požívá statusu veřejné prospěšnosti asi 617 000 organizací. Status může získat v zásadě organizace jakékoli právní formy, v praxi je však skladba následující:

- 580 000 spolků
- 19 000 nadací
- 9 000 společností s ručením omezeným
- 8 000 družstev
- 1 000 jiné

Do neziskového sektoru nicméně patří další tisíce organizací, které status nemají.

Definice

Německé právo rozlišuje vzájemnou prospěšnost (typicky spolky) a veřejnou prospěšnost.

Veřejnou prospěšnost upravuje daňový zákoník, kromě veřejně prospěšných účelů jsou daňově zvýhodněny ještě charitativní účely a náboženské účely.

Veřejně prospěšná je taková organizace, jejíž aktivity materiálne, intelektuálne nebo morálne podporují veřejné blaho. Své služby musí taková organizace nabízeti nediskriminačne (ne pouze členom, rodinnym pŕíslušníkum nebo např. zaměstnancum).

Vymezení veřejně prospěšných činností

Občanský zákoník obsahuje též demonstrativní výčet veřejně prospěšných činností:

- věda a výzkum
- náboženství
- veřejné zdraví
- podpora mladých a seniorů
- umění a kultura
- ochrana a zachování historických památek
- výchova a vzdělávání, včetně vzdělávání dospělých a podpory studentů
- ochrana přírody a krajiny
- dosahování veřejného blahobytu, zejména podporované dobrovolnickou prací

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirujte se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

26

- podpora osob pronásledovaných z politických nebo náboženských důvodů, obětí válek, obětí trestních činů, přírodních katastrof...
- záchrana života
- protipožární služba, ochrana zdraví, pomoc při katastrofách, prevence nehod, civilní ochrana
- podpora mezinárodní spolupráce a mezinárodního porozumění
- ochrana zvířat
- ochrana spotřebitelů
- spolupráce v oblasti vývoje a inovací
- pomoc vězňům a bývalým vězňům
- rovné příležitosti žen a mužů
- podpora manželství a rodiny
- prevence kriminality
- sport
- prosazování lokálních kulturních tradic
- podpora chovu zvířat, pěstování rostlin a zahradnictví, podpora tradičních masopustních zvyků, podpora dobrovolnictví a rezervistů, radioamatérů, leteckých modelářů a chovatelů psů
- podpora demokratického vládnutí
- podpora aktivního občanství

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirujte se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

29

Další podmínky pro udělení statusu

Důležitou podmínkou je, že aktivity musí být vykonávána altruisticky bez ohledu na vlastní prospěch.

Zisk nesmí být použit k obohacení členů organizace, správních rad či zakladatelů ani na podporu politických stran. Smí být použit pouze na statutární (veřejně prospěšné) aktivity. Sleduje se též výše platů v organizaci, která by neměla odporovat dobrým mravům.

Činnost zakládající daňové zvýhodnění musí být hlavní a převažující činností organizace. Omezena je i výše rezerv, které smí organizace vytvářet. Většina prostředků musí být spotřebována v roce v němž byla získána nebo v roce následujícím.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirujte se švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

30

Veřejná prospěšnost v sousedních zemích

Přednášející: Aleš Mrázek

Aleš Mrázek je zástupce ředitele obecně prospěšné společnosti Neziskovky.cz, také lektor a publicista. Vystudoval religionistiku a teologii na Husitské teologické fakultě University Karlovy. V rámci doktorského studijního programu absolvoval delší studijní pobyt na Universität Regensburg v Německu. Několik let pracoval ve státní správě, od roku 2008 se věnuje práci v neziskovém sektoru. Dlouhodobě se věnuje etickým otázkám, které souvisejí s existencí a prací neziskových organizací, zejména etice lobbingu, fundraisingu a vzdělávání. Pravidelně přispívá do zpravodaje Svět neziskovek.

Transparentnost veřejně prospěšných organizací

Požadavky na veřejně prospěšné organizace z hlediska transparentnosti nejsou velké. Spolky nejsou povinny zveřejňovat výroční zprávy, o činnosti spolku musí být informovány pouze valné hromady.

Nadace předkládají výroční zprávy orgánům vlády příslušné spolkové země, nemusí je však zveřejňovat. Společnosti s ručením omezeným zveřejňují výroční zprávy ve veřejném rejstříku, ale až od určité výše obratu.

O změně se neuvažuje, většina zákonodárců se bojí zavádění dalšího administrativního břemene pro občany i organizace.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirováno švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

31

Přidělení statusu

Status přidělují místní finanční úřady, které také mají pravomoc status odejmout. Jejich přístup je velmi individuální podle zvyklostí, situace a potřeb v konkrétní spolkové zemi nebo regionu. Výhodou je, že místní finanční úřady dobře znají situaci a společenské potřeby ve svém okolí.

Držitelé statusu jsou prověřováni každé tři roky. Ve sporných případech rozhoduje soud.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirováno švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

32

Benefity

Benefity jsou především daňové, týkají se daně z příjmu, DPH, dědictké daně, darovací daně, daně z nemovitostí ...

Všechny oblasti nepožívají stejných výhod, např. zvýhodnění u DPH se různí. Zdravotní, vzdělávací, vědecké a kulturní aktivity jsou osvobozeny zcela. Na další se vztahuje snížená sazba.

Do snížené sazby patří i vedlejší výdělečné činnosti.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirováno švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12. - 14. 11. 2012

33

Daňové zvýhodnění dárců

Dárci mohou příspěvky veřejně prospěšným organizacím odecist od svých zdanitelných příjmů až do výše 20%. Pokud limit přesáhnou, mohou část daru uplatnit i následující fiskální rok.

Fyzické osoby mohou věnovat až 1 000 000 € nadaci se statusem veřejné prospěšnosti, pro potřeby daňových odpočtů lze takový dar postupně uplatnit v následujících devíti letech.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirováno švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

34

Maďarsko – nejistá budoucnost

Status veřejné prospěšnosti je v Maďarsku používán a je upraven speciálním zákonem již od roku 1997.

Od roku 2011, kdy byla přijata nová ústava prochází celý maďarský právní řád velkými změnami. Mimo jiné má být přijat nový občanský zákoník.

Radikální změny čekají i neziskový sektor. Jejich podoba je ale stále nejasná.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirováno švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

35

Přidělení statusu

Status nevzniká automaticky, ale organizace musí o jeho přidělení žádat, přičemž doložit, jakou veřejně prospěšnou činnost vykonává.

Organizace musí poskytovat své služby nediskriminačním způsobem a případný zisk investovat zpět do naplnění svého poslání.

Registraci provádí příslušné soudy, které také mohou status odejmout.

V případě zamítnutí žádosti o udělení statusu se může uchazečská organizace právit soudní cestou.

V roce 2011 vstoupil v platnost nový zákon o organizacích občanské společnosti posilující právomoci soudů. Neziskové organizace zákon většinou kritizovaly.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirováno švýcarskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

36

Benefity

Výčet benefitů je obsažen přímo v zákoně o veřejně prospěšných organizacích, jako v jiných zemích se jedná především o daňová zvýhodnění.

Podobných daňových výhod jako organizace se statusem veřejně prospěšnosti požívají také církve a církevní organizace.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirovat se římskou precizností

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

37

Daňové asignace

Od roku 1996 mohou FO i PO věnovat 1% vyměřené daně z příjmu na veřejně prospěšné účely.

V roce 2001 byla tato možnost rozšířena na 2%.

Přínos daňových asignací pro neziskový sektor je však nejednoznačný a budoucnost tohoto nástroje je nejistá.

Transparentnost a veřejná prospěšnost – inspirovat se římskou precizostí

Ostrava – Brno – Praha

12 - 14. 11. 2012

38

Tonete v
množství
informací?

Připadáte si ze
všeho jako jelen?

Pak se na nás neváhejte obrátit.

Děkujeme za pozornost!

Transparentnost veřejně prospěšných organizací

Požadavky na veřejně prospěšné organizace z hlediska transparentnosti nejsou velké. Spolky nejsou povinny zveřejňovat výroční zprávy, o činnosti spolku musí být informovány pouze valné hromady.

Nadace předkládají výroční zprávy orgánům vlády příslušné spolkové země, nemusí je však zveřejňovat. Společnosti s ručením omezeným zveřejňují výroční zprávy ve veřejném rejstříku, ale až od určité výše obratu.

O změně se neuvažuje, většina zákonodárců se bojí zavádění dalšího administrativního břemene pro občany i organizace.

Přidělení statusu

Status přidělují místní finanční úřady, které také mají pravomoc status odejmout. Jejich přístup je velmi individuální podle zvyklostí, situace a potřeb v konkrétní spolkové zemi nebo regionu. Výhodou je, že místní finanční úřady dobře znají situaci a společenské potřeby ve svém okolí.

Držitelé statusu jsou prověřováni každé tři roky. Ve sporných případech rozhoduje soud.

Benefity

Benefity jsou především daňové, týkají se daně z příjmu, DPH, dědictvé daně, darovací daně, daně z nemovitostí ...

Všechny oblasti nepožívají stejných výhod, např. zvýhodnění u DPH se různí. Zdravotní, vzdělávací, vědecké a kulturní aktivity jsou osvobozeny zcela. Na další se vztahuje snížená sazba.

Do snížené sazby patří i vedlejší výdělečné činnosti.